

Ε. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3. Τα πρώτα νέφη

1. Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που ακολουθούν και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να επισημάνετε τους λόγους που προκάλεσαν τη ρήξη του Ελευθερίου Βενιζέλου με τον πρίγκιπα Γεώργιο.

Κείμενα:

α. Πανηγυρικός λόγος του Ε. Βενιζέλου

«...Ευθύς εξ αρχής ωνόμασαν τον Πρίγκιπα αντιπρόσωπον της Εθνικής Ιδέας εν Κρήτη. Κατά του τίτλου τούτου διεμαρτυρήθην και διαμαρτύρομαι. Η Κρήτη δεν έχει ανάγκην αντιπροσώπων της Εθνικής Ιδέας. Τίτλοι αυτής είναι οι αγώνες της. Εδέχθημεν τον Ύπατον Αρμοστήν μόνον ως κομίζοντα τον αρραβώνα της ενώσεως της Κρήτης μετά της Ελλάδος. [...] Υπό το απεχθές¹ τούτο καθεστώς παρενεβλήθησαν παρεξηγήσεις, αίτινες το κατέστησαν απεχθέστερον. Καθ' ἑκάστον ταξίδιον του Πρίγκιπος επιστεύετο ότι θα γίνη η ένωσις. Παρήλθον ήδη εξ ἔτη. Ἦτο φυσικόν ο Κρητικός Λαός να προσφύγη ἀπαξ ἑτι εἰς τα ὅπλα, ὅπως καταστήσῃ ἐναργεστέραν² την ἀνάγκην της εθνικῆς του ἀποκαταστάσεως.

¹ απεχθές: αυτό που προκαλεί έντονη αντιπάθεια, αποστροφή.

² ἐναργεστέραν: πιο φανερή.

Παράθεμα σχολικού βιβλίου, σ. 214.

β. [...] Η δημιουργία νέων προϋποθέσεων στο επίπεδο τόσο της κρατικής οργανώσεως όσο και της οικονομικής δραστηριότητας συνέβαλε αποφασιστικά στην αριθμητική διεύρυνση και την κοινωνική ανάδειξη των μεσοαστικών ιδίως και των μικροαστικών στρωμάτων. [...] Φορείς νέων δυναμικών αντιλήψεων στα πλαίσια της δημόσιας ζωής, οι εκπρόσωποι της ανερχόμενης τάξεως, ήταν εύλογο να διεκδικούν το δικαίωμα της ενεργότερης συμμετοχής στα κοινά και να κατατείνουν στην αξιοποίηση των παραγωγικών δυνάμεων του τόπου, ενώ η συγκεντρωτική διακυβέρνηση της αρμοστείας στο επίπεδο της διοικήσεως και η στατική αντίληψη στον τομέα της οικονομίας ήταν φυσικό να προκαλέσουν τη ζωνρή αντίδρασή τους.

Κ. Σβολόπουλος, «Η διάσταση ανάμεσα στον πρίγκιπα Γεώργιο και τον Ελευθέριο Βενιζέλο», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ', Αθήνα 1977, Εκδοτική Αθηνών, σ. 207.

2. Αντλώντας στοιχεία από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε στα προβλήματα, που έφεραν τα πρώτα νέφη στη λειτουργία της Κρητικής Πολιτείας, εκτός από τη διαχείριση του εθνικού ζητήματος της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα.

Κείμενο:

[Χαρακτηριστικά του συντάγματος και δεσποτισμός του Γεωργίου]

Σύμφωνα με μιὰ θεωρία, τὸ σύνταγμα εἶχε συντηρητικὸ χαρακτήρα ἐπειδὴ ὁ λαὸς τῆς Κρήτης -καὶ τὰ δεκαῆξι μέλη τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς- πίστευε ὅτι μιὰ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία μὲ ἐνισχυμένες ἀρμοδιότητες καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κοινοβουλευτικοὺς περιορισμοὺς καὶ ἐπεμβάσεις βραχυπρόθεσμα θὰ συνέβαλλε πρὸ ἀποτελεσματικὰ στὴν ἐπίλυση τῶν πολιτικῶν προβλημάτων τοῦ νησιοῦ. [...] Οἱ

συντάκτες της τελικής μορφής του σχεδίου του συντάγματος δὲν θεωροῦσαν ὀριστικὸν τὸ καθεστὼς τῆς αὐτονομίας, ἀφοῦ δὲν ικανοποιοῦσε τὶς ἐθνικὲς προσδοκίες τῶν Κρητῶν.

[...] Ὁ Ἰωάννης Σφακιανᾶκης ἀποποιήθηκε τὴν πρόταση νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὸν ὕπατο ἀρμοστή προφασιζόμενος λόγους ὑγείας. Στὴν πραγματικότητα εἶχε σοβαρὲς ἐπιφυλάξεις γιὰ τὶς προθέσεις καὶ τὴν ικανότητα τοῦ πρίγκιπα Γεωργίου νὰ κυβερνήσῃ τὴν Κρήτη ἐποικοδομητικά. Στὴν Ἐπίσημον Ἐφημερίδα [...] ἀναφέρεται ὅτι ὁ πρίγκιπας εἶχε δηλώσει: «Κύριοι, πρέπει νὰ ἡξεύρετε ὅτι ἦλθον ἐδῶ διὰ νὰ διοικήσω ὡς ὁ Μέγας Πέτρος», καὶ ὅτι ὁ Σφακιανᾶκης εἶχε ἀπαντήσῃ: «Πολὺ καλὰ, Ὑψηλότατε, εἴσθε ἐλεύθερος, ἡμεῖς μόνον θὰ σᾶς παρακαλέσωμεν νὰ μᾶς χαρίσῃτε τὰς σφαγὰς τοῦ Μεγάλου Πέτρου». Εἴτε αὐθεντική, εἴτε κατασκευασμένη, ἡ στιχομυθία αὕτη εἶναι ἀσφαλῶς ἐνδεικτικὴ γιὰ τὸ εἶδος τῶν σχέσεων τῶν δύο ἀνδρῶν.

[...] [Ὁ τότε γενικὸς πρόξενος] τῆς Ἀγγλίας Esmé Howard [...] παρουσίαζε τὸν ὕπατο ἀρμοστή ἀπρόθυμο νὰ συνεργαστῇ μὲ τὴν κυβέρνησις: «Δὲν ἀπέκρυπτε τὴν ἀντιπάθειά του γιὰ τὸ συνταγματικὸ πολίτευμα. Μοῦ εἶχε πεῖ κάποτε ὅτι θεωροῦσε ἄχρηστες τὶς κοινοβουλευτικὰς κυβερνήσεις, ὅτι, ὄντας ναυτικός, δὲν ἀντιλαμβάνοταν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν αὐστηρὴν πειθαρχία καὶ ὅτι εἶχε σκοπὸ νὰ κυβερνήσῃ τὴν Κρήτη σὰν πολεμικὸ πλοῖο, μὲ τὸν ἴδιο καπετάνιο, ὅ,τι καὶ ἂν εἶχαν κατὰ νοῦν οἱ Δυνάμεις γιὰ τὸ σύνταγμα μὲ τὸ ὁποῖο εἶχαν προικοδοτήσῃ τὸ νησί».

Α. Μακράκη, Ἐλευθέριος Βενιζέλος, 1864-1910 . Ἡ διάπλαση ἑνὸς ἐθνικοῦ ἡγέτη, μετ. Τ. Κίρκης, Ἀθήνα, Μορφωτικὸ Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπεζίης, 1992, σ. 382-383, 388, 393-394.

3. Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα που σας δίνονται, να εκθέσετε και να εξηγήσετε τη διάσταση απόψεων μεταξύ του πρίγκιπα Γεωργίου και του Ελευθερίου Βενιζέλου, σχετικά με το ζήτημα της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα, στο πλαίσιο της πρώτης κυβέρνησης της Κρητικής Πολιτείας.

Κείμενα:

α. Ο Βενιζέλος υπέρ της σταδιακής πορείας προς την ενωτική λύση

Ο σύμβουλος της δικαιοσύνης¹ εισηγήθηκε εμπιστευτικά στον ὕπατο ἀρμοστή² το καλοκαίρι ἤδη του 1900 τὴ διπλωματικὴ μεθόδευση τῆς σταδιακῆς ἐξελίξεως πρὸς τὴν ενωτικὴ λύση: ἡ ἄμεση ἐπίτευξη τῆς ἐνώσεως ἦταν ἀδύνατη· ἡ παράταση ὁμῶς τοῦ καθεστώτος τῆς ἀρμοστείας ἀνέστελλε τὴν ἐφαρμογὴ τῶν μέτρων που θὰ ἐπέτρεπαν τὴ βαθμιαία ἀπαλλαγὴ τῆς Μεγαλονήσου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς διεθνούς ἐξαρτήσεως· ἐτσι ἐπέβαλλε τὴν ἄμεση ὑποταγὴ τῆς στὴν ἀπόφαση τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ τὴν καθιστοῦσε ἔρμαιο τῶν ἀντικρουόμενων ἐυρωπαϊκῶν συμφερόντων· ἀντίθετα, ἡ ολοκλήρωση τῆς αὐτονομίας, σύμφωνη πρὸς τὶς υποσχέσεις τῶν Δυνάμεων καὶ τὶς προβλέψεις τοῦ Συντάγματος, θὰ συντελοῦσε στὴν προαγωγὴ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων στὸ ἐξωτερικὸ καὶ τὴν κατοχύρωση τῆς αὐτοδιοικήσεως στὸ ἐσωτερικὸ, ἰδίως μετὰ τὴ διοργάνωση τῆς πολιτοφυλακῆς ἀπὸ Ἑλλήνες αξιωματικούς καὶ τὴν παράλληλη ἀποχώρηση τῶν διεθνῶν στρατευμάτων. [...] Ἡ πρωτοβουλία τοῦ Ελευθερίου Βενιζέλου προκάλεσε τὴν ἄμεση καὶ ἀποφασιστικὴ ἀντίδραση τοῦ πρίγκιπα Γεωργίου. Ἡ εἰσήγησή του προσέκρουε τόσο στὴ γενικὴ ἀρχὴ τῆς οὐσιαστικῆς διαχειρίσεως τῶν διπλωματικῶν θεμάτων, ἰδίως μάλιστα τοῦ Κρητικοῦ, ἀπὸ τὴ δυναστεία, ὅσο καὶ στὴν ἐιδικότερη ἀντίληψη τῆς τελευταίας αὐτῆς γύρω ἀπὸ τὴ μεθόδευση τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνα. Ὁ ὕπατος ἀρμοστής,

φορέας των εντολών της Αυλής των Αθηνών, με τη συγκατάθεση πάντοτε και της ελληνικής κυβερνήσεως, απέκρουσε τη συμβιβαστική εξελικτική διαδικασία και επιδίωκε περισσότερο να καταστήσει αβάσταχτη την πίεση από τις εσωτερικές συνθήκες, με την ελπίδα να εκβιάσει την ταχύτερη, κατά το δυνατόν, συγκατάλευση των ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην ενωτική λύση.

¹ Ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

² Ο πρίγκιπας Γεώργιος.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, τ. ΙΔ', σ. 201.

β. Η διάσταση ανάμεσα στον πρίγκιπα Γεώργιο και τον Ελευθέριο Βενιζέλο

Ο πρίγκιπας Γεώργιος, έχοντας την αντίληψη ότι η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της Κρήτης ήταν αρμοδιότητα της ελληνικής μοναρχίας, ανέλαβε μόνος τη μεθόδευση της προσάρτησης της Μεγαλονήσου στη μητέρα πατρίδα χωρίς να συμβουλευτεί τους υπουργούς του για τις ενδεδειγμένες ενέργειες και διαπραγματεύσεις. Η πρωτοβουλία του είχε τη μορφή προσωπικών συζητήσεων με τον τσάρο της Ρωσίας και απευθείας διαπραγματεύσεων με τους υπουργούς Εξωτερικών της Ρωσίας, της Γαλλίας, της Αγγλίας και της Ιταλίας. Ο Βενιζέλος θεώρησε πρόωρες τις ενέργειες του ύπατου αρμοστή, κρίνοντας ότι η κρητική κυβέρνηση ήταν ασταθής και τα συνταγματικά θεμέλια ασαφή. Πίστευε και υποστήριζε την ανακήρυξη της Κρήτης σε ανεξάρτητο πριγκιπάτο ως τελευταίο στάδιο για τη νομότυπη πραγματοποίηση της ένωσής της με την Ελλάδα. [...] Ο πρίγκιπας δεν ήταν ικανός να αντιληφθεί τη λεπτή διαφορά μεταξύ της δεσποτικής διακυβέρνησης με ξένη κηδεμονία και, από την άλλη μεριά, της πλήρους αυτονομίας χωρίς ξένες επεμβάσεις και με κυβερνήτη διορισμένο από την ελληνική κυβέρνηση, που υποστήριζε ο Βενιζέλος ως ασφαλέστερη μεθόδευση για την απώτερη επίτευξη του ενωτικού σκοπού... Ο πρίγκιπας Γεώργιος είχε την πεποίθηση ότι οποιαδήποτε λύση του Κρητικού θα προερχόταν από τις Μεγάλες Δυνάμεις και, κατά τη γνώμη του, οι πολιτικοί παράγοντες της Κρήτης ήταν άσχετοι με το θέμα, αν όχι επιζήμιοι... Στάθηκε αδύνατο γι' αυτόν να αντιληφθεί τη σημασία της πολιτικής κινητοποίησης των ίδιων των Κρητικών, καθώς και την εύλογη απαίτησή τους να αποκτήσουν τον έλεγχο της τύχης τους μετά από αιώνες αγώνων κατά των Τούρκων κυριάρχων.

Α. Μακράκης, Ελευθέριος Βενιζέλος, σ. 397-403, στο Αξιολόγηση των μαθητών της Γ' Τάξης του Ενιαίου Λυκείου στο μάθημα Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, τ. Β', ΥΠΕΠΘ (Κ.Ε.Ε.), Αθήνα 2000, σ. 315-316.